

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» м. Київ, прийняла рішення про присудження Осінській Олені Анатоліївні ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації».

«28» березня 2025 року.

У 1993 році закінчила Київський кооперативний технікум та отримала диплом молодшого спеціаліста з відзнакою за спеціальністю «Правознавство». У 1998 році закінчила Львівську комерційну академію (Львівський торговельно-економічний інститут) та отримала диплом спеціаліста за спеціальністю «Правознавство». Вересень 2013 – по теперішній час – начальник юридичного відділу Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона Національної академії наук України. Травень 2009 – вересень 2013 – головний юрисконсульт, начальник юридичного відділу, начальник служби нормативно-правової та кадрової роботи ДП «Український медичний центр безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій» МОЗ України. Січень 2006 – травень 2009 – начальник відділу правового забезпечення та кадрової роботи ТОВ «Банер». Березень 2004 – грудень 2005 – начальник відділу кадрової роботи та державної служби Київського обласного управління юстиції. Грудень 2001 – березень 2004 – головний спеціаліст, начальник Кагарлицького районного управління юстиції. Липень 1995 – грудень 2001 – старший державний податковий інспектор-юрисконсульт Державної податкової інспекції по Кагарлицькому району, начальник юридичного відділу Кагарлицько-Ржищівської міжрайонної Державної податкової адміністрації, головний державний податковий інспектор-юрисконсульт сектору правового забезпечення Кагарлицької об'єднаної державної податкової інспекції. Березень 1995 – червень 1995 - інспектор 1 категорії по Кагарлицькому району Київського обласного центру зайнятості. Вересень 1993 – лютий 1995 - юрисконсульт Кагарлицького районного військового комісаріату.

З 01 листопада 2020 року і по теперішній час навчається в аспірантурі Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України».

Дисертацію виконано в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Інституту

економіко-правових досліджень Національної академії наук України, протокол №13 від 23 грудня 2020 року (перезатверджено на засіданні Вченої ради Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», протокол №8 від 24 квітня 2023 року).

Науковий керівник – провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», доктор юридичних наук, професор **Олюха Віталій Георгійович**.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 10 наукових публікацій, зокрема, 5 статей, опубліковані у вітчизняних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань категорії «Б», та 5 публікацій – в матеріалах науково-практичних конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Олюха В.Г., Осінська О.А. Господарсько-правові аспекти участі віртуальних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. №1. С.202-205. (особистий внесок: Олюха В.Г. - участь у розробці концепції дослідження, частковий аналіз літературних джерел, розкриття зовнішньоекономічної діяльності віртуального підприємства, рецензування, редагування); Осінська О.А. - участь у розробці концепції дослідження, частковий аналіз літературних джерел, дослідження поняття віртуального підприємства, правових основ його створення).

2. Осінська О.А. Окремі аспекти впливу цифровізації на розвиток господарських правовідносин. Наукове електронне фахове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. №2. С.290-295.

3. Осінська О.А. Комплаєнс та дью ділідженс як засоби забезпечення господарського правопорядку у цифровій сфері. Київський часопис права. 2024. №2. С.83-91.

4. Осінська О.А. Правовий дью ділідженс як процедура, необхідна для створення віртуального підприємства. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2024. №83 Т.1. С.328-333.

5. Осінська О.А. Господарсько-правове регулювання діяльності резидента Дія Сіті. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. №5. С.316-321.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Осінська О.А. Вплив цифровізації на розвиток внутрішньогосподарських правовідносин. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий Ріг, 26 травня 2023 р.). м. Кривий Ріг, 2023. С.171-174.

2. Osinska O.A. Economic and legal aspects of the implementation of internal organizational relations which affect the value of the company. 3rd International Conference on corporation management (ICCM-2023). June 29, 2023. Püssi, Estonia <https://conf.scnchub.com/index.php/ICCM/ICCM-2023/paper/view/527/36>

3. Осінська О.А. Вплив аутсорсингу на внутрішньо-господарські відносини. Науково-практичний круглий стіл «Нетрадиційні форми працевлаштування під час воєнного стану» (м. Кривий Ріг, 13 жовтня 2023 р.). м. Кривий Ріг, 2023. С.33-35.

4. Осінська О.А. Щодо комплаєнсу у господарських відносинах. Майбутнє – аудит: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет конференції, м. Кривий Ріг, 15 січня 2024 р. / редкол.: М.І. Ступнік, В.С. Адамовська, М. Л. Крапивко, Є.В. Міщук [Електронний ресурс]. – Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2024. С.137-138.

5. Осінська О.А. Господарський правопорядок та платформізація бізнесу. Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (12 квітня 2024 р., м. Київ) / За заг. ред.: В.В. Поєдинок, А.С. Головачової. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С.129-131.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Гудіма Тетяна Степанівна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Джабраїлов Руслан Аятшахович – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України». Оцінка позитивна із деякими дискусійними моментами:

1. Зокрема, у дисертаційному дослідженні пропонується на підприємствах створити підрозділ інформаційних технологій та відділ комплаєнсу. Своєю чергою, малі та середні підприємства не завжди мають відповідний ресурс для створення окремих таких підрозділів. Аналогічно є

ситуація і щодо більшості новостворених суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим було б цікавим почути додаткову аргументацію авторки щодо доцільності практичної реалізації представлених у дисертації пропозицій.

2. У дисертаційному дослідженні авторкою згадуються віртуальні та цифрові підприємства, правові ідентифікуючі ознаки яких було б за доцільне більш чітко сформулювати, що дозволило б конкретизувати їх господарсько-правовий статус.

Сошников Антон Олександрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України». Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:

1. Одним з напрямків цифровізації підприємства є цифровізація його виробничих процесів. Дисертанткою констатовано, що цифровізація сприяє зменшенню залучених працівників, а в перспективі через подальшу роботизацію – дозволить відмовитися від праці людини. Водночас дисертантка стверджує, що цифровізація виробничих процесів створює додаткові можливості для залучення до виконання таких робіт осіб з інвалідністю, що особливо є актуальним зараз, коли через наслідки військової агресії російської федерації кількість таких осіб постійно зростає (на жаль, це стосується як військових, так і цивільних). Працевлаштування даної категорії повинно стати пріоритетом компаній, що дотримуються соціально відповідальної поведінки та знайти своє закріплення у відповідних внутрішніх політиках. Дані авторські положення потребують більш детального пояснення та бачення можливої реалізації.

2. Дисертанткою запропоновано ряд рекомендацій та пропозицій, які є досить цікавими та надалі можуть бути закріплені в актах законодавства. Водночас авторкою не конкретизовано нормативно-правові акти, в яких можуть бути викладені авторські напрацювання, особливо це питання стає більш актуальним в контексті набрання чинності Законом України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період». Вбачається за доцільне систематизувати відповідні пропозиції та рекомендації, подати їх як окремий додаток до дисертації.

Шоповалова Ольга Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри господарського права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:

1. Традиційно метою дослідження здобувачка зазначила розвиток теоретичних положень щодо питань заявленої теми.

Однак, серед положень новизни першого рівня висувається на захист положення п'яте наступного змісту: встановлено, що укладення договору на управління поточною діяльністю підприємства резидента Дія Сіті призводить

до виникнення складної системи управління підприємством резидентом Дія Сіті, де управління поточною діяльністю буде здійснювати виконавчий орган підприємства, яке надає такі послуги, а функції вищого органу управління підприємством резидентом Дія Сіті будуть реалізовувати його загальні збори, зокрема і погодження укладення значних правочинів і правочинів, щодо яких є заінтересованість (с.17).

Заявлена у цьому положенні новизна одержана як результат узагальнення відомих практик управління поточною діяльністю підприємств. У зв'язку з очевидною практичною спрямованістю змісту п'ятого положення новизни першого рівня та відсутністю теоретичної складової у його змісті (с.17), воно не відповідає ознакам теоретичного положенням новизни першого рівня.

2. Шосте положення новизни першого рівня (с.17) щодо конструкції створення віртуального підприємства на основі договору про спільну діяльність, аутсорсингу, договору на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт потребує завершеності його обґрунтування в частині достатності ресурсу цих договорів, аби виступати правовою основою задля впорядкування низки питань щодо зобов'язань, контролю, оподаткування, розподілу ризиків, організаційних перетворень та стратегічних змін підприємства.

На с.147-150 дисертації має місто характеристика цих договорів, але вона мене не переконала у частині припущення щодо можливості сприймати їх повноцінною правовою основою для організації співпраці у сфері цифрової економіки та взаємодії між усіма учасниками віртуального підприємства. Зокрема, недостатньо поглибленого аналізу задля пошуку переконливих аргументів щодо ідентифікації та інших подібних вимог саме до процесу створення віртуального підприємства та відслідковування бенефіціара.

На тлі справедливого опікування дисертантки щодо проблем ризиків цифровізації хотілося б запросити її до дискусії з питання запобігання зловживанням, використовуючи можливості віртуальних підприємств досягати анонімності та уникати персоніфікації за допомогою запропонованих договорів. Відомо, оскільки електронний бізнес нерідко є транснаціональним завдяки цифровим технологіям, це дозволяє його учасникам діяти анонімно, що може призвести до уникнення відповідальності навіть за наявності завданої шкоди.

3. Третє положення новизни третього рівня про «доцільність використання віртуальним підприємством та підприємством резидентом Дія Сіті комплаєнсу для управління ризиком отримання юридичних санкцій або фінансових збитків, втрати ділової репутації в результаті порушення положень нормативно-правових актів, локальних актів, а для управління ризиком встановлення договірних відносин з неналежним суб'єктом такого засобу управління як дью ділідженс» (с.19) має лише прикладне значення, а не наукове. До того ж з нього не вбачається, в чому саме відбувся подальший розвиток. Лише звернення до нього у контексті запозичень здобутків економічної та управлінської науки для науки правової не переконує у

наявності новизни без додаткових пояснень автора.

4. Схвальним є те, що авторка вивчає, аналізує, пропонує свій коментар Директиви 2019/770, яка була ухвалена 20.05.2019 Європейським Парламентом і має назву «Про певні аспекти контрактів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг». Задля гармонізації українського законодавства з положеннями цієї Директиви наприкінці 2023 року було прийнято Закон України «Про цифровий контент та цифрові послуги». Нажаль, про нього не згадується у дисертації у контексті ставлення до нього дисертантки.

Поєдинок Валерія Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із деякими дискусійними положеннями та зауваженнями:

1. Становить значний інтерес розробка дисертанткою категорії цифрового підприємства. Воно визначається як «суб'єкт господарювання, який має правовий статус юридичної особи без наявності у своєму складі інших юридичних осіб, наділене власним майном, самостійно набуває і здійснює права та обов'язки, несе відповідальність за їх виконання, наділене можливістю захищати свої права та законні інтереси від порушень, провадить свою господарську діяльність з використанням цифрових та інформаційно- комунікаційних технологій, на основі яких змінює власну бізнес та операційні моделі, створюючи цифровий офіс, цифрові структурні підрозділи, цифрові робочі місця, може вести господарську діяльність у сфері цифрової економіки, внаслідок чого трансформуються його внутрішні та зовнішні господарські відносини» (с.31). Разом з тим, видається, що в дисертації не приділено достатньої уваги відмежуванню цифрових підприємств від інших суб'єктів - як цифрової економіки, так і за її межами. Сама авторка вказує, що до суб'єктів цифрової економіки належать, зокрема: «підприємства та організації цифрової економіки, а саме цифрові підприємства, віртуальні підприємства, віртуальні організації, цифрові платформи (с.32). Тож за якими ознаками цифрове підприємство відрізняється від «віртуальних підприємств, віртуальних організацій, цифрових платформ»? Також виникає питання, чи відносить авторка до цифрових підприємств тих суб'єктів бізнесу, у діяльності яких з необхідністю задіяні і цифрові, і матеріальні активи (як-от Uber, Airbnb)? Загалом, де проходить межа між цифровим підприємством і традиційним підприємством, яке використовує у своїй діяльності окремі цифрові технології? На с.50 дисертації вказано, що «цифрове підприємство широко запроваджує у своїй діяльності технологічні платформи: KMS, ECM, MES, A ICS, ERP, EAS, CRM, SCM». Втім, перераховане програмне забезпечення, призначене для управління різними бізнес-процесами, упродовж тривалого часу застосовується традиційними промисловими та іншими підприємствами; саме по собі використання таких систем не робить підприємство цифровим.

2. Важливим для проблематики цифрової економіки загалом, і для теми дисертації зокрема, є поняття цифрової платформи. Воно згадується у роботі багато разів (с.24, 29, 32, 48, 54, 83 та ін.). Втім, ані авторського визначення цифрової платформи, ані чіткого переліку її ознак у роботі не наведено; більше того, зустрічаються твердження, які вказують на неоднозначне розуміння авторкою поняття цифрової платформи. Так, на с.84 сказано: «Цифрова платформа «Майкрософт» придбала соціальну мережу «ЛінкедІн» і поглинула компанію «Нокія», а цифрова платформа «Гугл» придбала компанію «Моторола»; втім, як «Майкрософт», так і «Гугл» (назва компанії на даний момент - Alphabet Inc.) є технологічними компаніями, яким можуть належати (і фактично належать) цифрові платформи, але ніяк не є цифровими платформами самі по собі.

У європейському правовому контексті поняття платформи наразі пов'язують насамперед з Регламентами про цифрові послуги та про цифрові ринки. Регламент про цифрові послуги (Digital Services Act) визначає онлайн платформу як постачальника хостингових послуг, який, за запитом одержувача послуги зберігає і поширює інформацію для широкого загалу (ст.3 (i)). Регламент про цифрові ринки (Digital Markets Act) визначає ключові платформні послуги, до яких належать, зокрема, пошуковики, соціальні мережі та маркетплейси (ст.2 (2)). Чи в такому сенсі вживається поняття платформи у дисертації? Принаймні, не в усіх випадках, оскільки використовується ще й вираз «цифрова платформа підприємства» (наприклад, на с. 54: «Працівники перебуватимуть у безпечних умовах і зможуть надсилати результати робіт за допомогою електронної пошти або виконувати її на цифровій платформі підприємства»). Тож вживання авторкою терміну «цифрова платформа» потребує додаткових пояснень.

3. З огляду на процес переговорів щодо вступу України до ЄС дуже доречним у роботі є огляд законодавства ЄС з питань цифрової економіки (підрозділ 1.4). Втім, на жаль, такий огляд є безсистемним, акти законодавства ЄС подано не у хронологічному порядку (так, наприклад, Директива 2000 року про електронну комерцію згадується вже після новітніх Регламентів про цифрові послуги та про цифрові ринки). Це не дозволило належним чином розкрити еволюцію підходу європейського законодавства до регулювання відносин цифрової економіки.

Висновок про «тенденцію до намагання забезпечити перехід у цифровому економічному просторі від саморегулювання, яке здійснювали самі учасники цифрових економічних відносин, до впорядкування їх на рівні нормативних актів, ухвалених у ЄС, а також державами-членами ЄС» (с.99) є в принципі правильним, але сформульований неточно. По-перше, йдеться не про «намагання» і «впорядкування», а про досить жорстке регулювання певних аспектів цифрових економічних відносин, що включає великі санкції у разі правопорушень; по-друге, варто було б відзначити власне перехід ЄС від директив до регламентів як актів прямого застосування, що фактично усуває регулювання державами-членами ЄС.

4. Викликає питання використання дисертанткою терміну «віртуальний». Хоч вона й наводить правильне визначення поняття «віртуального» як «того, що існує примарно» (с.52), загалом цей термін вживається у роботі просто як синонім онлайну (процесів, які відбуваються з використанням мережі інтернет). Так, йдеться про «поєднання віртуального та аналогового [що] взагалі характерно для цифрової економіки» (с.25), «поєднання віртуального та фізичного світів у економічній діяльності» (с. 27), «інтеграцію реальної та віртуальної складових економічної системи» (с.27-28), існування віртуального підприємства «у віртуальному просторі» (с.139) та ін. (усього на 80 сторінках). Тимчасом, далеко не все, що відбувається онлайн, є віртуальним (наприклад, листування електронною поштою або робота у спільному онлайн-документі є реальними діями, а не симуляцією). Крім того, слід зважати і на традиційну термінологію: так, реальний сектор економіки зазвичай протиставляється фінансовому сектору.

Дисертантка цілком слушно вказує, що «оскільки право цифрової економіки перебуває на етапі свого становлення, його понятійний апарат також ще чітко не визначений, тому дуже важливо виважено підходити до формування категорій та термінів права цифрової економіки» (с.39). Рекомендую більш ретельно слідувати цій настанові у подальших дослідженнях теми.

Результати відкритого голосування:

«За» - **5** членів ради;

«Проти» - **немає**;

Тих, хто утримались, немає

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» присуджує Осінській Олені Анатоліївні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Додаток: відеозапис трансляції захисту дисертації з накладенням електронної печатки закладу, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронної печатки.

**Голова
разової спеціалізованої вченої ради
доктор юридичних наук,
старший дослідник**

Тетяна ГУДІМА